

### **ОБґРУНТУВАННЯ «СПРАВЕДЛИВОЇ» РИНКОВОЇ ВАРТОСТІ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ**

Природним є той факт, що попередження або пом'якшення екологічної загрози стає для забезпечення успішного економічного розвитку вітчизняних суб'єктів господарювання одним з першочергових завдань. Традиційні підходи до економічного розвитку базуються на прагненні використовувати максимальну кількість природних ресурсів, які є обмеженими та невідновлюваними. Тому перспективним напрямком рішення проблеми досягнення екологічної рівноваги в Україні представляється екологічно орієнтована реструктуризація промислових підприємств, перегляд стратегії їхнього розвитку в напрямку захисту навколишнього середовища для забезпечення економічної стійкості та посилення конкурентних позицій за витратами та екологічною якістю виробництва та споживання. Слід зазначити, що проблеми забезпечення екологічної спрямованості розвитку активно обговорюються зарубіжними та вітчизняними вченими-економістами. На особливу увагу заслуговують праці провідних американських вчених Р.Костанци, Г.Далі, Д.Пірса, вітчизняних фахівців І. Александрова, С. Ілляшенка, А. Садекова, Л. Мельника, О.Прокопенко та інших спеціалістів у галузі управління еколого-економічними процесами в економіці України. Проте недостатньо чітко представлений взаємозв'язок між екологічними та економічними характеристиками розвитку суб'єктів господарювання у частині визначення ринкової ціни залучених до виробництва та споживання природних ресурсів. Тому метою даної роботи є визначення основних правил формування «справедливої» ринкової ціни природних ресурсів, що набувають статусу природного капіталу забезпечення господарської діяльності сучасних підприємств.

Пріоритетним на цей час методом формування цін на природні ресурси, як факторів виробництва, можна вважати механізм встановлення податків, наприклад, податку А. Пігу або податку Х. Хотеллінга. При використанні податку А. Пігу необхідне визнання розриву між приватними та суспільними витратами та вигодами, що становить підґрунтя неефективного розподілу ресурсів. Тоді негативні зовнішні ефекти (приватні витрати на забезпечення економічного розвитку перевищують суспільні) можуть бути усунені за допомогою податку, а позитивні зовнішні ефекти (існують у разі, коли суб'єкти господарювання отримують вигоду без відповідної компенсації при перебільшенні суспільної цінності приватної) – за допомогою субсидій з боку держави. Розмір податку, у такому разі, повинен точно дорівнювати граничному збитку, а субсидії – граничному вигаду. На цей час даний податок вдало використовується при оподаткуванні викидів та скидів забруднюючих речовин до довкілля, однак для вітчизняної економіки величина податку не дорівнює граничному збитку реципієнта цих відходів.

За Х. Хотеллінгом встановлення високих норм податків на видобувні ресурси обумовлює тенденції до їх консервації. За розробленим ним моделям формування ціни при нескінченному періоді видобутку природних ресурсів останні набувають статусу невичерпних, і собівартість видобутку таких ресурсів знижується. Якщо податок подовжує термін видобутку ресурсу і призводить у кінцевому підсумку до зниження собівартості, то така ситуація повністю відповідає вимогам стійкого розвитку, в якій суспільство повинно забезпечувати задоволення майбутніх потреб шляхом обмеження сучасних. Крім того встановлення такого роду податків дозволяє також спрогнозувати зменшення суспільного добробуту, адже встановлення відповідних податків та їх зростання для стримування обсягів видобутку призведе до падіння суспільної цінності такого ресурсу внаслідок підвищення вартості його споживання, що включатиме і підвищений податок. Правило Х. Хотеллінга полягає у тому, що «для забезпечення безперервної роботи шахти необхідне не тільки, щоб ціна зростала нескінченно, але й у кінцевому підсумку вона зростала хоча б так же швидко, як і складний відсоток». При цьому у якості ціни Х. Хотеллінгом розглядається ціна-нетто ресурсів, що залишаються у довіллі (ціна продажу за вирахуванням витрат на видобуток), а у якості відсотку для порівняння – ринкова вартість капіталу. Проте у будь-якому випадку відбуватиметься зниження обсягів видобутку ресурсів, що і прийтиме покращення стану довкілля, але ж негативне вплине на ефективність діяльності підприємства вугільної галузі, викличе соціальну напруженість тощо.

Слід зауважити, що методика встановлення цін на природні ресурси через податки виправдана і має ефективність лише у випадку стабільної розвинутої економіки, в якій суб'єкти господарювання впевнені у тому, що зібрані податки будуть спрямовані саме на відновлення стану довкілля та покращення якості та підвищення кількості пошкоджених або знешкоджених ресурсів, а сам природний капітал має «справедливу» вартісну оцінку. Отже саме право власності на природні ресурси та компоненти довкілля дозволяє вільно обмінюватися цими факторами виробництва та безпосередньо споживати їх за ринковими цінами, а встановлення «справедливої» ринкової ціни природних ресурсів спонукає суб'єктів господарювання до оптимізації залучення та використання природних ресурсів, що обумовлює отримання додаткових економічних переваг на ринку.